

Åsa Magnusson
Gräns

OKTOBER MÅNAD håller på att ta slut och vi befinner oss vid en gräns. Hösten balanserar mot vinter, fåglarna drar himlen tätare kring jorden. Nätternas färger spiller över och blandar sig med dagarna.

Vem är du? Det händer att jag ställer frågan flera gånger under en dag till samma människa. Inte för att jag är osäker på min omgivning, utan för att jag märker att den person jag har framför mig inte ryms i den bild jag just har försökt göra mig av henne.

I samma stund jag uttalar orden sker någonting magiskt; det som nyss höll på att slutas öppnar sig och låter mig fortsätta upptäcka det jag påbörjat.

Att förhålla sig öppen till omvärlden är inte alltid en enkel konst, i alla lägen är det inte heller det vi önskar. Det öppna kräver sin motsats, möjligheten att då och då kunna sluta sig, forma en gräns.

För den som ständigt befinner sig i rörelse är tillhörigheten till en plats där fåglarna känner igen oss viktig. För den som inte kan, eller får förflytta sig, hägrar resan bort.

I sin bok *Gränsbrytarna* (2014) skriver Eric de la Reguera att vi inte får glömma att den politiska-geografiska gränsen ursprungligen skapades för att hindra statens rörlighet och inte människans. Ett perspektiv som snart kom att förändras till det omvända, vilket idag kan illustreras med en karta så som görs i det senaste temanumret om migration i tidskriften *Glänta* (2/2014), där turistströmmarna från Europa möter strömmar av migranter från Afrika och Asien, för vilka vägen till ett annat land kantas av gränskontroller.

I samma nummer hittar man Hanna Arendts text »We Refugees« som trycktes första gången 1943 i *Menorah Journal* 31. Om den statslösa upplevelse skriver hon: »Om det förflutna talar vi inte ens med varandra. I stället har vi hittat ett eget sätt att bemästra den ovissa framtiden. Eftersom alla planerar och önskar och hoppas, så gör även vi det.«

År 2014, såväl i Sverige som i Europa, är ett år där politiska partier, vilkas budskap huvudsakligen bygger på att bevaka de gränser som finns, har visat sig vara på stark frammarsch. Samtidigt kan ingen idag undgå att påminnas om de människor som befinner sig i rörelse, människor

för vilka gränserna utgör svårforcerade passager som i bästa fall kan vara språngbräddor in i en drägligare tillvaro, men lika gärna dödsfällor.

Vi möter dem framförallt i mediernas nyhetsrapportering, men ibland på närmare håll, i ett gathörn eller i form av en skygg skugga i tunnelbanans uppgång.

År 2014 i Sverige är också ett år där romernas situation uppmärksammas. På Forum för levande historia i Stockholm visas utställningen *Vi är romer* till och med den 30/6 2015, och Upplandsmuseet i Uppsala har sedan 2011 lyft fram romernas kultur och historia. Bland annat genom utställningen *Romska röster*, med fotografier av Anders Ryman som har visats runt om i Sverige, nu senast på Raoul Wallenbergs plats i Stockholm.

Romer är ett samlingsnamn för olika grupper med varierande traditioner, språkvarianter och kultur. Ordet »rom« betyder ursprungligen människa. Deras historia präglas av rörelse, av att vara på väg. I boken *Vi är romer* (2014), säger Almira Drymaku: »Var kommer du ifrån? Det är en svår fråga. Jag har ju inget land. Jag brukar säga att jag är rom men de flesta känner inte till det ordet.«

Dagligen förhåller vi människor oss till gränser av olika slag. Vissa är konstruerade, andra tillhör vår existens villkor. För andra fenomen råder andra förutsättningar, eller som Wisława Szymborska uttrycker det i dikten »Psalm« ur *Utopia* (1996): »Dessa otäta gränser mellan människors stater! / Så många moln som svävar ostraffat över dem, så mycket ökensand som flyger från ett land till ett annat«.

Men ökensanden och molnen har också sina gränser, och att vara människa rymmer möjligheten att formulera sig. Det rymmer möjligheten att ställa samma viktiga fråga om och om igen: Vem är du? Och på så sätt motverka en värld där gränsen utgör hinder i stället för möjligheter. ■